Α/Α: 1229807
Εντυπο: ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ
Ημ/νία: 30/12/2004
Σελίδα: 30
Κατηγορία: Τέχνης έργα

Σαν αδέσποτα σκυλιά ...

Της ΣΩΤΗΡΙΑΣ ΜΑΤΖΙΡΗ

Μετά το καταλάγιασμα της μπρεχτικής έξαρσης του '60 και '70, μια συνάντηση με τον πιο πολυσυζητημένο δραματουργό του 20ού αιώνα έχει σήμερα κάτι από μνημόσυνο και επιστροφή μαζί. Νοσταλγία και εκείνη την άδολη πίστη στη μεγάλη ιδέα του σοσιαλισμού, για την αδιαπραγμάτευτη πεποίθηση ότι η αδικία μπορεί να καταπολεμηθεί με την επανάσταση, για την αισιοδοξία του στρατευμένου ανθρώπου που (νόμιζε πως) θα κατακτούσε την ουτοπία. Σχεδόν ολάκερο το τεράστιο έργο του Μπρεχτ δεν θα υπήρχε χωρίς την ελπίδα για έναν δίκαιο νέο κόσμο. «Πού να πάμε;», ρωτά ο Χορός στον «Φάτσερ», «δεξιά μας ο κατακόκκινος ουρανός / πίσω μας οι φλόγες / και μπροστά μας η σιωπή / που είναι το χειρότερο. Φάτσερ: αριστερά». Ασχετα εάν οι εργάτες, το κύριο μέλημα του Μπρεχτ, τον κατάλαβαν ποτέ.

Μετά το '89 η θέση αυτή εμφανίστηκε αβάσιμη. Αντιθέτως: οι νόμοι της αστικής κοινωνίας και του καπιταλισμού αποδείχθηκαν ελαστικότεροι και ανθεκτικότεροι. Οπως είπε πρόσφατα ο Ερικ Χόμπσμπαουμ, «οι καπιταλιστές δεν φοβούνται πια». Σήμερα, μονάχα με έναν ριζικό επαναπροσδιορισμό και νέα γλώσσα θα είχε κάποιο νόημα ένα «κριτικό θέατρο» στο πνεύμα του Μπρεχτ.

Ομως, η Ιστορία ανακυκλώνεται. Μισό αιώνα από τον θάνατο του σπουδαίου Γερμανού και, ύστερα από μια μακρόχρονη σιωπή με οσμή μούχλας, αναγνωρίζουμε με πικρή περίσκεψη, πίσω από τους παιάνες κομμουνιστικής πειθαρχίας και το κουρασμένο γλωσσάριο του ταξικού αγώνα των διδακτικών του έργων, αμιγή ντοκουμέντα της εποχής μας. Πιο διογκωμένα και απείρως κυνικότερα, 75 χρόνια μετά. Πόλεμος, κοινωνική αδικία, απομόνωση και αλλοτρίωση του ανθρώπου των μεγαλουπόλεων -και τώρα πια όχι μόνο- η ηθική της επιστήμης, αυτοματοποίηση της παραγωγής, ατομικισμός.

Η «Πτώση του Εγωιστή Φάτσερ», πρώτο διδακτικό έργο του Μπρεχτ, αφηγείται την ιστορία τεσσάρων στρατιωτών που δοκιμάζουν την επανάσταση, λιποτακτώντας από έναν μαινόμενο (Α' Παγκόσμιο) πόλεμο. Το πείραμα αποτυγχάνει εξαιτίας του κτηνώδους ατομικισμού («χέστηκα για την τάξη του κόσμου») και του αναρχίζοντος κυνισμού του αρχηγού τους. Ο «ισχυρότερος και ανικανότερος» ή «το καινούργιο ζώο που αντικατέστησε τον άνθρωπο», «σκατώνει» τους κοινούς στόχους και καταστρέφει συντρόφους και εαυτόν. Ομως και όλοι μαζί είναι μια απείθαρχη συμμορία απελπισμένων, τέσσερα αδέσποτα σκυλιά που ονειρεύονται την επανάσταση, ενώ μαζί με τον πόλεμο απαρνούνται και την κοινωνία που θέλουν να σώσουν. Γιατί, στην ουσία, το μόνο ζητούμενο είναι να επιζήσουν.

Οι δυσαρεστημένοι της γης μόνο ενωμένοι μπορούν να δικαιωθούν. Η παρέκκλιση του ατόμου από τη συλλογική πορεία είναι ολέθρια, θέλει να μας πει ο Μπρεχτ, και το κάνει μάλλον μισόκαρδα -μολονότι με εξαιρετικές στιγμές υπαρξιακής διαύγειας και λυρισμού- σε αυτό το σχεδιάγραμμα θεατρικού έργου που επεξεργάστηκε το 1927-31, ξανάπιασε το 1948-50 και το εγκατέλειψε για πάντα ανολοκλήρωτο. Ισως θεώρησε ότι το πρόβλημα είχε κλείσει αισθητικά με «Το Μέτρο», διδακτικό

του 1933, και ο ρόλος του ατόμου στην ομάδα απέπνεε, εν τω μεταξύ, μια σταλινική δυσοσμία.

Με τον Μπρεχτ πέρα από τον Μπρεχτ

Είναι μετρημένες οι παραστάσεις που στο τέλος της κοινής διαδρομής δεν σου αφήνουν μια αίσθηση ματαιότητας. Πόσω μάλλον μια επάνοδος στα λιμνάζοντα νερά ενός μαρξιστικού διδακτισμού. Και ιδού η έκπληξη. Γκρίζα μπορεί να είναι η θεωρία, όμως στο «Θέατρο επί Κολωνώ» είχε θεατρική γοητεία και μαχητική επικαιρότητα. Ξανα-ακούσαμε, με νέο αυτί, την ντεμοντέ δωρικότητα του έμμετρου λόγου και την ιδιόρρυθμη σοφία των χορικών - σιβυλλικά ρητά τύπου κινεζικού I-CHIN και αθώες λαϊκές παροιμίες («όταν οι γίγαντες πολεμούν, οι αμέτοχοι είναι τα θύματα»).

Παρακολουθήσαμε με ενδιαφέρον τον διδακτικό τόνο που πάντα μας ενοχλούσε, έτσι αμφίθυμος, ανάμεσα στην προλεταριακή ευθύτητα και το εγκεφαλικό κατασκεύασμα. Εδώ, λακωνικός και στιλιζαρισμένος, συμβάλλει στην ένταση του λεκτικού τοπίου χωρίς την παλιά, κλισαρισμένη ακαμψία και αυστηρότητα. Ακόμη και οι μονολιθικοί χαρακτήρες, ιδέες πάνω σε δύο πόδια, είναι εδώ άνθρωποι αισθαντικοί όσο και νηφάλιοι. Στο τέλος, όταν καταθέτουν τα κουρελιασμένα πανωφόρια τους, εν είδει «Βάρκιζας», με το μουρμουρητό που γίνεται κραυγή, «δεν θα κυριαρχήσω», τιμούν την μπρεχτική ιδέα χωρίς να γίνονται κόπια της.

Εντεκα ηθοποιοί προτείνουν ρόλους, «μηρυκάζοντας» τις σκέψεις του συγγραφέα για τον μαζικό άνθρωπο. Ενα εργαστήρι ανθρωπίνων συμπεριφορών σε κρίσιμες εποχές, που στηρίζεται σε ένα έξοχο κείμενο. Μια μετάφραση/δραματουργική επεξεργασία (Πέτρος Μάρκαρης), άμεση και ποιητική, που μαρτυρά γνώση του θεάτρου, με εμβόλιμα αποσπάσματα άλλων μπρεχτικών γραπτών του Μεσοπολέμου («Γιάκομπ Γκεχερντα», «Το Ψωμάδικο», «Το Μέτρο» κ.α.) που συμπληρώνουν το κλίμα και τον τύπο του ημιτελούς «Φάτσερ».

Το δρώμενο διασπούν πολλή και όμορφη μουσική (Πλάτων Ανδριτσάκης), μια χορογραφημένη υπερκινητικότητα και στιλιζαρισμένα ντουέτα της «ακινησίας» (Ζωή Χατζηαντωνίου) και μερικές ωραίες ερμηνείες (Γιώργος Ντούσης, Ρένια Ρηνιώτη, Λουίζα Κωστούλα, Ρίτα Λυτού). Ο Τάκης Τζαμαργιάς τοποθετεί το καμπαρέ των άπλυτων και νηστικών του πολέμου (λευκά πρόσωπα, μαύροι κύκλοι) σε ένα τοπίο-έρημη χώρα, ένα όργιο σε καφέ-γκρι (σκηνικά Παναγιώτης Ράππας, κοστούμια Μαρία Κονομή), που στο άψε-σβήσε και με το τίποτε, γίνεται σφαγείο, μπορντέλο, σιδηροδρομικός σταθμός.

Η παράσταση, που ξεκινά μινιμαλιστικά, δεν γλιτώνει μια ροπή του σκηνοθέτη στην πολυπραγμοσύνη και την εξπρεσιονιστική εκζήτηση: όμως, έχει στόχο. Τραβά μπροστά με δύναμη και συνοχή. Λίγο ο χρόνος που ανάγει μια μόδα του παρελθόντος σε καλτ αξία, αλλά κυρίως η Ομάδα Δυτικά της Πόλης (η ονομασία παραμένει εις μνήμην του Κερατσινίου, όπου ξεκίνησαν και δούλεψαν για δώδεκα χρόνια) και το κείμενο του Μάρκαρη έφτιαξαν από ένα θέατρο μνήμης και αρχείου μια θεατρική βραδιά που μας αφορά.

Αλλοι ρόλοι: Σπύρος Αυγουστινιάτος, Γιώργος Ανδρεσάκης, Δημήτρης Οικονομίδης, Γιάννης Μιχαλακούκος, Τερψιχόρη Γκιόκα, Μαρία Θωμάρεη, Αννα Μωραΐτου.

Εσωτερικά: «Αρχείο Γιόχαν Φάτσερ» του Μπρεχτ στο «Θέατρο επί Κολωνώ»
Λεζάντες: Σκηνή από την παράσταση της Ομάδας Δυτικά της Πόλης με το έργο του Μπρεχτ «Αρχείο Γιόχαν Φάτσερ»
Διάφορα: ΘΕΑΤΡΟ
Πηγή: ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ

Θέμα: ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟ